

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมทุกสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะระดับกลุ่มคน ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะครอบครัวจะอยู่ในองค์กรขนาดเล็ก ตลอดจนองค์กรขนาดใหญ่ ย่อมแสวงหาความสุข ความต้องการ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่รอดของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ด้วยเหตุเพื่อตอบสนองของความต้องการความสุข ทางด้านร่างกาย และจิตใจ ด้วยกันทั้งนั้น

สังคมปัจจุบันนี้การได้อยู่ร่วมกัน หลาย ๆ คน เป็นกลุ่มคนหลาย ๆ กลุ่มนั้น ย่อมเกิดสังคมขึ้น ไม่ว่าจะเป็สังคมขนาดเล็ก หรือสังคมขนาดใหญ่ก็ตาม เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันมาก ๆ ขึ้นเป็นกลุ่มก้อน ย่อมจำเป็นต้องมีผู้นำในกลุ่มคน เพื่อให้ดำเนินกิจกรรม หรือกิจการใด ๆ ที่เกิดขึ้นให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นไปในทำนองเดียวกันอย่างมีระบบ

ดังนั้น การที่กลุ่มหรือองค์กรได้มาอยู่ร่วมกันหลาย ๆ กลุ่ม ตั้งแต่ องค์กร ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติดังกล่าวนี้ แต่ละองค์กรต้องมีผู้นำ และผู้ตามในองค์กรที่ดี เพื่อความเป็นเอกภาพของชุมชน และสอดคล้องกับการได้กระทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จะเห็นได้ว่า จากกลุ่มบุคคลเมื่อมาอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน แต่ละคนย่อมมีความคิดเห็น / พฤติกรรม / ความต้องการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้และทั้งนั้นทุกคนก็ต้องการสิ่งของจำเป็นในด้านปัจจัยพื้นฐานด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการอยู่รอด ของมาสโลว์ (Maslow) ซึ่งได้แก่ 1. ความต้องการทางกายภาพ 2. ความต้องการมั่นคงและปลอดภัย 3. ความต้องการทางสังคมและความเป็นเจ้าของ 4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและการยอมรับนับถือ 5. ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ความต้องการของแต่ละคน กลุ่มคน และสถานที่ย่อมแตกต่างกันไป โดยความจำเป็นและความต้องการมากน้อยเพียงใด สังคมแต่ละสังคมในปัจจุบันได้รับการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา วัฒนธรรมประเพณี การเมือง การปกครอง ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยเหตุที่สังคมไทยได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนให้ทันตามยุคตามสมัย แต่เนื่องจากแต่ละคน แต่ละชุมชน สังคม องค์กร มีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีมาพัฒนาดังกล่าวให้ทันต่อโลกที่มีการแข่งขันกัน ทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็

ด้านเศรษฐกิจ การค้า ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อมาพัฒนาองค์กรให้เจริญ และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในชุมชนทุก ๆ ด้าน

มนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม ความรู้ ความสามารถ ความต้องการ ประสบการณ์ และอุดมการณ์ เมื่อมาอยู่ร่วมกัน มาทำกิจกรรมร่วมกันเป็นเวลานาน ๆ ธรรมชาติในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น จะมีสภาพเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มของบุคคล จิตใจ พฤติกรรม ตลอดจนปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งของกลุ่มเกิดขึ้น ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนาที่อยากให้เกิดขึ้นกับกลุ่ม แต่ก็เป็นที่ยากจะหลีกเลี่ยง トラバドที่มนุษย์ยังมีความต้องการและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดีเพื่อเข้าใจปัญหาและรู้จักการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชุมชน

การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหลาย ๆ กลุ่ม จนเกิดเป็นชุมชนหรือกลุ่มของสังคมย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งความขัดแย้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างบุคคลในชุมชน อันเนื่องมาจากความคิดเห็น ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ และการมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่อกัน หรือองค์กรกับองค์กร ชุมชนกับชุมชน เป็นต้น ซึ่งความขัดแย้งอาจเกิดจากสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้ว

กรณีศึกษาของชุมชนบ้านแหลมมะขบซึ่งเป็นชุมชนขนาดกลาง และเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลมะขบ ตำบลนี้มีทั้งหมด 10 หมู่บ้านด้วยกัน ได้แก่ หมู่ที่ 1-2 บ้านทองหางทราย หมู่ที่ 3 บ้านวังแคร์ หมู่ที่ 4-5 บ้านมะขบ หมู่ที่ 6 บ้านน้อย หมู่ที่ 7 บ้านหัววังศรี หมู่ที่ 8 บ้านบึงระนุ หมู่ที่ 9 บ้านแคปลาไหล หมู่ที่ 10 บ้านแหลมมะขบ จากหลาย ๆ หมู่บ้านรวมเป็นตำบลเดียวกัน แต่ละหมู่บ้านก็ย่อมมีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน แต่ในที่นี้ผู้วิจัยซึ่งใกล้ชิดกับหมู่บ้านแหลมมะขบ จึงศึกษาปัญหา / สาเหตุ / ตลอดจนการบริหารของผู้นำ และความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหมู่บ้านแหลมมะขบเป็นชุมชนขนาดกลาง และเป็นชุมชนที่น่าจะมีการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไปได้ด้วยดี ซึ่งได้แก่ การพัฒนาในด้าน การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การเข้าร่วมและกระทำกิจกรรมตามโครงสร้างของโครงการต่าง ๆ และการใช้แหล่งทรัพยากรจากธรรมชาติร่วมกัน โดยจะได้นำมาซึ่งความเจริญ ความก้าวหน้า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเป็นอยู่ที่ดีทุก ๆ ด้าน ของชุมชนบ้านแหลมมะขบ

แต่ปัจจุบัน ชุมชนบ้านแหลมมะขบเป็นชุมชนที่มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น มีรายได้น้อยยากจน ส่วนใหญ่ออกไปทำงานประเภทรับจ้าง นอกเขตชุมชนของตนเอง ผู้วิจัยจึงอยากศึกษา

สาเหตุ ปัญหา และการบริหารความขัดแย้งของชุมชนบ้านแหลมมะขบ ตลอดจนความเป็นอยู่ตามบริบท สภาพของชุมชนบ้านแหลมมะขบต่อไป

ลักษณะพื้นที่และอาณาเขต

บ้านแหลมมะขบ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 10 ตำบลมะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ชุมชนบ้านแหลมมะขบ เป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นที่ เป็นที่ราบลุ่ม บางส่วนเป็นที่ราบสูง แหล่งน้ำจากธรรมชาติ ไม่สามารถท่วมขังได้โดยมีคลองน้ำศรีสองเมืองไหลผ่าน ที่เชื่อมโยงมาจาก หมู่ที่ 15 บ้านหัววังศรี ต.มะขบ หมู่ 7 บ้านวังปลาไหล ตำบลบ้านป่ารวก ไหลไปรวมกันที่คลองน้ำชะโด หมู่ที่ 1 บ้านหนองหญ้าช้าง ตำบลหัวช้าง อำเภอเมืองพิษณุโลก เช่นเดียวกัน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ 15 บ้านหัววังศรี ตำบลมะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ 1 บ้านชะโด ตำบลหัวช้าง อำเภอเมืองพิษณุโลก

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ 7 บ้านวังปลาไหล ตำบลบ้านป่ารวก อำเภอเมืองพิษณุโลก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ 9 บ้านคิ่งตะเภา ตำบลปากโทนวัง อำเภอเมืองพิษณุโลก

ชุมชนบ้านแหลมมะขบ เป็นชุมชนที่อพยพมาจากหมู่บ้านวัดดงล้อม ตำบลปากโทนวัง และบ้านทองหางทราย ตำบลมะขบ เพราะย้ายถิ่นฐานมาเพื่อทำการเกษตรกรรม เพราะอยู่ไกลไม่สะดวกในการคมนาคม การกระจายตัวของชุมชนหรือประชากรนั้นจะขยายตัวอาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งของคลองน้ำศรีสองเมือง และคลองหางไก่ การเป็นอยู่ดั้งเดิม จะมีลักษณะโอบล้อมอารีเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ข้อขัดแย้งน้อย แต่ปัจจุบันชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีถนนยางดำเข้าภายในหมู่บ้าน ชุมชน เทคโนโลยีหลังไหลเข้าสู่ชุมชนบ้านแหลมมะขบ สังคมของชุมชนได้กลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบที่ตามมา ก็คือ การขาดแคลนทรัพยากร และการเพิ่มประชากรที่สร้างความต้องการและการแก่งแย่ง ดุคล้ายจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เพราะประชาธิปไตยทำให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน การทำงานและการบริหารงานของผู้นำ กลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีความคิดเห็นขัดแย้งและรุนแรงทวีคูณเป็นระยะและถี่ขึ้น จนทำให้มองเห็นภาพของความขัดแย้งในชุมชนนี้รุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ไม่ว่าจะมีความขัดแย้งกับตัวเอง ความขัดแย้งกับครอบครัว ความขัดแย้งของผู้นำกับผู้นำ ความขัดแย้งในกลุ่มต่าง ๆ ประเด็นของความขัดแย้งมีหลากหลายจึงเป็นจุดที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการเข้าพื้นที่สนามเพื่อทำการวิจัย เพื่อที่จะได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของความขัดแย้ง ที่คณะผู้วิจัยจะได้เข้าสนามเพื่อศึกษาการบริหารความขัดแย้ง

ของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบอย่างมีคุณภาพที่เห็นได้เด่นชัดต่อไป (แผนแม่บทชุมชนบ้านแหลมมะขบ, 2549 : 3)

การบริหารความขัดแย้งของชุมชนนั้นใช้ทักษะในการบริหารความขัดแย้งตามสภาพใดจึงจะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ถ้าหากผู้นำสามารถจัดปัญหาความขัดแย้ง อันจะเกิดขึ้นในชุมชนหรือกลุ่มต่าง ๆ ได้ ย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลให้การบริหารในชุมชน สังคมนั้น ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องรับรู้สภาพที่เกิดจากความขัดแย้งด้วยเหตุ ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจ และต้องการที่จะศึกษาการบริหารความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางและประโยชน์อันสูงยิ่งแก่ผู้นำในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านแหลมมะขบ
2. เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งของผู้นำในชุมชนกับคนในชุมชนบ้านแหลมมะขบ
3. เพื่อศึกษาการบริหารความขัดแย้ง ระหว่างผู้นำกับชุมชนบ้านแหลมมะขบ

ความสำคัญของการวิจัย

ได้ศึกษาการบริหารความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบ หมู่ 10 ตำบลมะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามสภาพของปัญหาที่แตกต่างกัน ขนาดของคุ่ม ชุมชนที่ร่วมกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน และสาเหตุของปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะสามารถนำข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เหล่านี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงการบริหารความขัดแย้งในแนวลึกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และนำไปประกอบการพิจารณาในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น คุ่มบ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการบริหารความขัดแย้งในชุมชนที่เป็นปัญหาสังคมเท่านั้น เพื่อปัญหาสังคมในชุมชน คือ ปัญหาที่

ชุมชนเห็นว่า เป็นปัญหาจำเป็นต้องแก้ไขและองค์การที่ร่วมมือกันเข้าไปโดยดำเนินการความขัดแย้งแบบเจาะจง จำนวน 11 ตัวอย่าง เพื่อค้นหาสภาพความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้งของชุมชนและวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของ ผู้นำและกลุ่มบุคคลในชุมชน

สภาพความขัดแย้งในระบบชุมชน (อรุณ รัทธธรรม 2525 : 125) โดยแยกพิจารณา ดังนี้

1. สภาพความเป็นมาของปัญหาในชุมชน
2. สภาพความขัดแย้งภายในชุมชนบ้านแหลมมะขบในด้านสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาของผู้นำ
3. ลักษณะวิธีการการเข้าใจความขัดแย้งในการร่วมกิจกรรมภายในชุมชนและปัจจัยเงื่อนไขทางวัฒนธรรมของบ้านแหลมมะขบ

4. ผลของการแก้ไขความขัดแย้งทั้งหมดไป และเกิดปัญหาขึ้นมาใหม่

สาเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญ ๆ ในวิจัยนี้ จำแนกสาเหตุของความขัดแย้ง ตามแนวคิดของนิวแมนและบรูล (Pneuman and Bruehl 1982:35-49. อ้างใน สุรางค์ โสฬัสสัมฤทธิ์ชัย. 2536 : 3) เป็นสาเหตุใหญ่ ๆ คือ

1. สาเหตุจากองค์ประกอบส่วนบุคคลได้แก่ลักษณะนิสัยและอารมณ์ พื้นฐานการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ ปรัชญาในการดำรงชีวิต วิธีการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต และประสบการณ์ในองค์การของชุมชน

2. ปฏิสัมพันธ์ในการทำงานได้แก่ มนุษย์สัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและระบบการสื่อสารในองค์การ

3. สภาพที่ทำงานของกลุ่มคนหรือสภาพขององค์การในชุมชน ได้แก่ความขาดแคลนทรัพยากรและประชากรที่มีความรู้ความสามารถ ความไม่ชัดเจนของโครงสร้างการบริหารและเป้าหมายการทำงาน กฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไป การแข่งขันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มย่อยยกเว้นหรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่ม การรับรู้การแปลความและความเข้าใจที่แตกต่างกัน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ หัวหน้าคุ้มบ้านชุมชนบ้านแหลมมะขบ หมู่ 10 ตำบลมะขบ อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนบ้านแหลมมะขบ หมู่ 10 ตำบลมะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยการสัมภาษณ์จากประชากรและกลุ่มต่าง ๆ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ 1, 2 และ 3 ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

1.1 การบริหารความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบในทางบวกและทางลบ

1.2 สาเหตุของความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบ

1.3 วิธีการแก้ปัญหความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลมมะขบ

โดยนำไปประยุกต์ใช้กับผู้นำ และคนในชุมชนเพื่อศึกษาการบริหารความขัดแย้งในชุมชนตามบริบทของชุมชนบ้านแหลมมะขบ เพื่อให้เกิดผลดีในภาวะของการเป็นผู้นำ ผู้ตามในชุมชนประชากรของชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากสภาพของความขัดแย้งที่เกิดจากวิธีแก้ปัญหาจากความขัดแย้งดังกล่าว

พื้นที่วิจัย

คณะผู้วิจัยใช้ชุมชนบ้านแหลมมะขบ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีลักษณะของการขัดแย้งในระดับพื้นฐาน จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ก็ขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของอัตราความขัดแย้งของบุคคลและชุมชน โดยผู้วิจัยนั้นทำการสอนอยู่ในพื้นที่ของการทำวิจัย แต่ได้ทำหนังสือขอความเห็นชอบของ ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ของชุมชนอย่างเป็นทางการต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่วันที่ 6 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ถึงวันที่ 30 เดือนเมษายน พ.ศ. 2551

ประเด็นที่ศึกษาวิจัย

ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นท้องที่ หัวหน้าคุ้มบ้าน ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน คุณลักษณะของหัวหน้ากลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกองทุน

ผลผลิต (Output) จะศึกษาในเรื่อง

- (1) ผลของการบริหารความขัดแย้งในทางบวก
- (2) ผลของการบริหารความขัดแย้งในทางลบ
- (3) สาเหตุและวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนไทยในชุมชนบ้านแหลม
มะขบ

ปัจจัยย้อนกลับ หมายถึง การบริหารความขัดแย้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มชนซึ่งอยู่อาศัยร่วมกันในท้องที่อันเป็นท้องถิ่นเดียวกันมีสภาพภูมิศาสตร์ที่ช่วยเกื้อกูลให้ประชาชนสามารถประกอบกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน (ยนต์ ชุมจิต 2528 : 129)

กลุ่มชน หมายถึง ประชากรกลุ่มเล็กๆที่มีการตั้งถิ่นฐานถาวรและใช้สถาบันทางสังคมที่เป็นศูนย์กลางร่วมกัน

คุ้มบ้าน หมายถึง จำนวนครัวเรือน และขนาดของประชากร ที่แบ่งเป็นลักษณะกลุ่มย่อยๆ ตามบริบทในชุมชน เพื่อสะดวกในการบริหารงานของผู้นำ และผู้ตาม

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีการต่อต้านหรือมีปฏิสัมพันธ์เชิงปฏิบัติทุกประเภท และตกอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะตกลงหาข้อยุติที่น่าพอใจได้ทั้งสองฝ่าย

การบริหารความขัดแย้ง หมายถึง การดำเนินการแก้ปัญหา หรือคลี่คลาย หรือให้บรรลุมิติวัตถุประสงค์ต่อลักษณะหรือสถานการณ์ ของความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้น แยกเป็นความขัดแย้งต่อตนเอง ต่อผู้นำชุมชนท้องที่ ท้องถิ่น ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ระหว่างครอบครัว ระหว่างกลุ่มและระหว่างหน่วยงาน

สาเหตุความขัดแย้ง หมายถึง แหล่งที่มาหรือบ่อเกิดที่ทำให้ความคิดเห็นหรือความเชื่อไม่ตรงกันที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในชุมชนบ้านแหลมมะขบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จำแนกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1 **องค์ประกอบส่วนบุคคล** หมายถึง สภาพความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งทางด้านพฤติกรรม และบุคลิกภาพของบุคคล รวมทั้ง ภูมิหลัง แบบฉบับ การรับรู้และความรู้สึกของบุคคล

2 **ปฏิสัมพันธ์ในการทำงาน** หมายถึง สภาพความขัดแย้งที่เกิดจากสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน ระบบการสื่อสารในองค์การชุมชนและสภาพความขัดแย้งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างบุคคล

3 **สภาพของหน่วยงานในชุมชน** หมายถึง สภาพของความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของโครงสร้างในชุมชน และเป้าหมายการทำงาน รวมถึงกฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไป การแข่งขันระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ช้อยกเว้นหรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่ม การรับรู้การแปลความและความเข้าใจที่แตกต่างกัน

วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งของกลุ่ม คุ่มบ้านและผู้นำชุมชน หมายถึง วิธีการที่ผู้นำชุมชน ใช้แก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อคลี่คลายปัญหาขัดแย้ง ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์การ ในที่นี้จำแนก วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ 5 แบบ คือ

1. **วิธีเผชิญหน้า** หมายถึง วิธีที่ผู้นำชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า อะไรจะเกิดขึ้นก็ให้เกิด เป็นวิธีที่เปิดเผย โดยให้คู่กรณีมาเผชิญหน้ากัน เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาโดยตรงไปตรงมา พยายามวินิจฉัยหัวข้อปัญหาให้ชัดเจน ให้คู่กรณีได้ชี้แจงปัญหาต่าง ๆ และติดตามแก้ปัญหาจนกว่าจะแล้วเสร็จ

2 **วิธีหลีกเลี่ยง** หมายถึง วิธีที่ผู้นำชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยไม่ยอมรับว่ามีปัญหา และเห็นว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องเล็กน้อย พยายามหลีกเลี่ยง เพิกเฉยไม่เกี่ยวข้อง ไม่ได้แย่งไม่ยอมรับรู้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น หลีกเลี่ยงการโต้เถียงที่นำไปสู่การทะเลาะวิวาท ปลีกตัวออกห่างอยู่เหนือความขัดแย้ง

3 **วิธีบังคับ** หมายถึง วิธีที่ผู้นำชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยยืนยันให้ผู้อื่นดำเนินตามระเบียบ วิธีการและคำสั่งที่ผู้บริหารคิดและเสนอเท่านั้น เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ผู้บริหารมีอยู่ สั่งการไม่ให้มีการโต้แย้งไม่สนใจความต้องการและคาดหวังของผู้อื่น

4 วิธีไกล่เกลี่ย หมายถึง วิธีที่ผู้นำชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้บริหารพยายามลดความตึงเครียด โดยเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เป็นคนกลาง เน้นให้คู่กรณีได้ปรองดองกัน ให้คู่กรณีพยายามเข้าใจอีกฝ่ายและให้ลดความสำคัญของตนเองลงบ้าง

5 วิธีประนีประนอม หมายถึง วิธีที่ผู้นำชุมชนแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยพยายามหาทางประนีประนอม ให้มาพบกันครึ่งทาง เป็นวิธีที่มุ่งตนเองในระดับปานกลางและมุ่งคนอื่นในระดับปานกลางด้วย ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องยอมเสียสละ สิ่งที่ตนเองอยากได้ลงบ้าง เพื่อจะตกลงกันได้ เป็นวิธีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าได้บ้างดีกว่าไม่ได้เลย รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย มาพิจารณาแก้ปัญหา หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจบังคับ

ผู้บริหารท้องถิ่น ท้องที่ ชุมชน หมายถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมะขบ (ส.อบต.) หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งดังกล่าว

ขนาดของคุ้มบ้าน หมายถึง ขนาดของคุ้มบ้าน แบ่งขนาดของคุ้มบ้านโดยถือเอาจำนวนครัวเรือนและประชากรเป็นเกณฑ์ (ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาสามปี องค์การบริหารส่วนตำบลมะขบ 2549-2550 : 30)

- 1 **คุ้มบ้านขนาดเล็ก** หมายถึง จำนวนครัวเรือนไม่เกิน 5 ครัวเรือน
- 2 **คุ้มบ้านขนาดกลาง** หมายถึง จำนวนครัวเรือน 6 ครัวเรือน
- 3 **คุ้มบ้านขนาดใหญ่** หมายถึง จำนวนครัวเรือน 7 ครัวเรือนขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านแหลมมะขบ (Case Studies) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 - ปัจจุบัน รวม 27 ปี โดยดำเนินงานวิจัยในแนวลึก (Qualitative Research) ตามขั้นตอนของวาด หนูมา, (2540 : 49-64)

- ขั้นตอนที่ 1 การเลือกสนามวิจัยในเชิงคุณภาพ
- ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมตัวเข้าสนาม
- ขั้นตอนที่ 3 การเข้าสนาม
- ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการเก็บข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแหล่งข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 6 เครื่องมือและวิธีการเก็บเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกสนามวิจัยในเชิงคุณภาพ

คณะผู้วิจัยโดยข้าพเจ้านายถนอม อัดตโน พระมหาปณิธาน เบ็ญอิน ได้เลือกสนามหรือพื้นที่ที่จะใช้ในการวิจัยการศึกษาการบริหารความขัดแย้งในชุมชน คือ ชุมชนบ้านแหลมมะขบ หมู่ 10 ตำบลมะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากชุมชนบ้านแหลมมะขบเป็นชุมชนชนบทชาวไทยดั้งเดิม มีกลุ่มชนอาศัยอยู่หลายช่วงอายุมาช้านานแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ไม่มากนัก ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพบว่ายังมีปัญหาข้อขัดแย้งสะสมมากขึ้นในวิถีประชาหรือวิถีชาวบ้าน คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรดำเนินงานวิจัยในแนวลึกและศึกษาเฉพาะกรณีตามบริบทของปัญหาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมตัวเข้าสนาม

คณะผู้วิจัยโดยข้าพเจ้า นายถนอม อัดตโน พระมหาปณิธาน เบ็ญอิน จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง MP3,4 แล้วติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตผู้นำห้องที่ ท้องถิ่นให้อำนวยความสะดวกแก่คณะผู้วิจัยในการเข้าสู่สนาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 การเข้าสนาม

3.1 การเข้าสนาม คณะผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลมะขบ และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบล มะขบ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแจ้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินการวิจัยในภาคสนาม ตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2550 เป็นต้นไป

3.2 การกำหนดเกณฑ์การเลือกประเด็นความขัดแย้ง 20 ประเด็น และจากปัญหาที่พบ 37 ประเด็น โดยกำหนดประเด็นว่า

3.2.1 เป็นปัญหาของสังคม หรือองค์กรสาธารณะ

3.2.2 เป็นปัญหาที่คนในชุมชนเห็นว่าเป็นปัญหาทั้งผู้นำ และคนในชุมชนอย่างน้อยอีก 2 รายตรงกัน

3.2.3 เป็นความขัดแย้งที่ยังอยู่ในใจของคนส่วนใหญ่ และผลความขัดแย้งเป็นที่รู้จักกัน

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ

1. การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) คณะผู้วิจัยดำเนินการสร้างความคุ้นเคยและความเข้าใจโดยการแนะนำตนเองตามสถานภาพและบทบาทแบบเปิดเผย (Overt Role) กับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน หรือสนามวิจัย ผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้านของท้องถิ่นและผู้นำกลุ่มพลังต่างๆ

2. การทำแผนที่ทางกายภาพ (Physical Map) และบริบทของชุมชนบ้านแหลมมะขบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีระบบ (Theory System) ของทองอินทร์ วงศ์ไสธร (2536 :161) และเฉลียว บุรีภักดี (2542) มาประยุกต์ใช้คือ

- ปัจจัยแวดล้อมของชุมชน
- ในด้านปัจจัยตัวป้อนของความขัดแย้ง (Input Conflict)
- ในด้านกระบวนการแปรสภาพของความขัดแย้ง (Transformation Process Conflict)
- ในด้านผลผลิตของความขัดแย้ง (Output Conflict)

ชุมชนบ้านแหลมมะขบ เป็นระบบสังคมชนบท โครงสร้างพื้นฐานที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐบาล ชุมชนรับเอาตัวป้อนจากบริบทและสภาพแวดล้อมของลักษณะพื้นที่ที่อยู่อาศัย วัฒนธรรม ประเพณีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงสภาพตัวป้อนของชุมชนเป็นผลผลิตคืน เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยน ชุมชนหรือหมู่บ้านย่อมได้รับผลกระทบ

ความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีระบบเป็นพื้นฐานในการศึกษาการบริหารความขัดแย้งในชุมชน เพราะทฤษฎีระบบทำให้ผู้นำในท้องถิ่นและคณะผู้วิจัยมองเห็นภาพความขัดแย้งที่เป็นปัญหาในภาพรวม ทั้งในทางดีและทางสร้างสรรค์ มองความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของความขัดแย้ง ที่เกิดจากความขัดแย้งที่อำนาจประโยชน์

และไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้กับชุมชน บุคคลอย่างหลากหลาย ทำให้สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เกิดประสิทธิผลอย่างคุ้มค่าในชุมชนนั้น ๆ ส่วนต่าง ๆ ในระบบชุมชนนั้น ๆ

ด้านปัจจัย (Input) เป็นการศึกษาศักยภาพทางด้านกายภาพของการบริหารความขัดแย้งในชุมชนบ้านแหลมมะขบ ได้แก่ สภาพดิน สภาพแหล่งน้ำ ป่าไม้และการใช้ประโยชน์และสิ่งแวดล้อมของบริบท (Context) การคมนาคมขนส่ง ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพหลัก อาชีพรอง เทคโนโลยี ปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ศักยภาพทางด้านสังคม ได้แก่ สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ปัญหา การแก้ปัญหาและความต้องการของชุมชน ศักยภาพทางด้านภาวะผู้นำและกลุ่ม ได้แก่ คุณลักษณะของ ผู้นำ บทบาทของกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการ และความสัมพันธ์ของชุมชน โครงสร้างและที่มาแห่งอำนาจของผู้นำชุมชน

ด้านกระบวนการ (Process) เป็นการศึกษากระบวนการบริหารความขัดแย้งที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านแหลมมะขบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมวางแผนและพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

ด้านผลผลิต (Product) และผลกระทบ (Impact) เป็นการศึกษาผลผลิต และผลกระทบของการบริหารความขัดแย้งจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านแหลมมะขบ ที่ปรากฏตามความต้องการของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนบ้านแหลมมะขบ

1 ปริมาณและกิจกรรมที่ชุมชนช่วยกันพัฒนาหรือแก้ปัญหาของ ชุมชนตามวิธีแก้ปัญหาคความขัดแย้งในลักษณะที่แตกต่างกันไป

2 ทักษะคติของชุมชนที่มีต่อผู้นำ ผู้นำกลุ่มย่อย บุคคล องค์กร

2.1 การจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ

2.2 ผลอื่นต่อชุมชนบ้านแหลมมะขบ

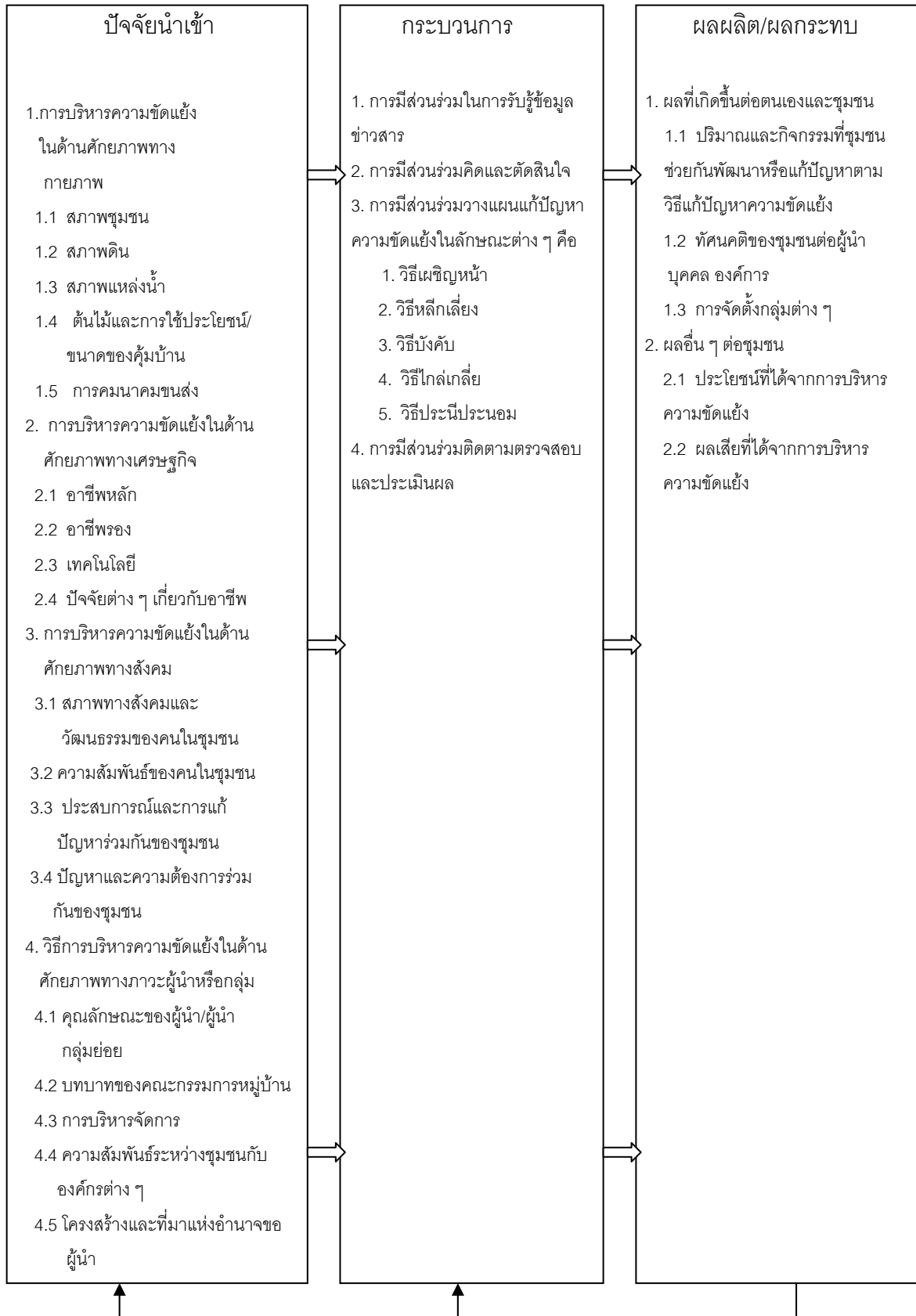
2.3 ประโยชน์ที่ได้จากการบริหารความขัดแย้ง

2.4 ผลเสียที่ได้จากการบริหารความขัดแย้ง

2.5 รางวัลดีเด่นของชุมชนจากความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์

จากแนวความคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารความขัดแย้งเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้านแหลมมะขบสามารถสรุปกรอบแนวคิดได้ ตามรายละเอียด ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต/ผลกระทบ ตามทฤษฎีระบบ (Theory System) ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้งในชุมชนบ้านแหลมมะขบ

4. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ทำการรวบรวมข้อมูล 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย (Input) และด้านกระบวนการ (Process) และผลผลิต (Products) โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดตามตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

4.1 ด้านปัจจัย (Input) และสิ่งแวดล้อมของระบบ เป็นการศึกษาศักยภาพชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนบ้านแหลมมะขบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง ดังนี้

4.1.1 ศักยภาพทางด้านกายภาพของชุมชน ได้แก่

(1) สภาพชุมชนประกอบด้วย

- ลักษณะทั่วไปของชุมชน
- อาณาเขต
- ภูมิประเทศ
- ภูมิอากาศ

(2) สภาพของดินที่ใช้ประโยชน์

- การใช้ประโยชน์จากดิน

(3) สภาพแหล่งน้ำ

- แหล่งน้ำธรรมชาติ
- แหล่งน้ำที่ขุดขึ้น
- การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

(4) ขนาดของคุ่มบ้าน

(5) การคมนาคมขนส่ง

4.1.2 ศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ สภาพทางด้านเศรษฐกิจของประชากรและชุมชนบ้านแหลมมะขบ ประกอบด้วย

(1) อาชีพหลัก

(2) อาชีพรอง

(3) เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ

(4) ปัจจัยต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ

4.1.3 ศักยภาพทางด้านสังคมของชุมชน ได้แก่ สภาพความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาสภาพชุมชนบ้านแหลมมะขบ ที่ชุมชนมีส่วนร่วมประกอบด้วย

(1) สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน / คุ่มบ้าน

- (2) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน / คุ้มบ้าน
- (3) ประสบการณ์และการแก้ปัญหาาร่วมกันของชุมชน / คุ้มบ้าน
- (4) ปัญหาและความต้องการร่วมกันของชุมชน / คุ้มบ้าน

4.1.4 ศักยภาพทางด้านภาวะผู้นำและกลุ่มของชุมชน ได้แก่ โครงสร้างของอำนาจในชุมชนและบทบาทของผู้นำกลุ่มประกอบด้วย

- (1) คุณลักษณะของผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง
 - คุณลักษณะของผู้นำ / ผู้นำกลุ่มย่อย
 - แนวคิดในการทำงานของผู้นำ
 - บทบาทและวิธีการทำงาน
 - ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้นำและความสำเร็จของกลุ่ม
 - แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารความขัดแย้งของผู้นำชุมชน
- (2) บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกกลุ่ม / คุ้มบ้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง
 - ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
 - การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม
- (3) การบริหารจัดการและกระบวนการกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง
 - การตั้งกลุ่ม
 - การจัดโครงสร้างกลุ่ม
- (4) โครงสร้างและที่มาแห่งอำนาจของผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง

4.2 ด้านกระบวนการ (Process) เป็นการศึกษากระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านแหลมมะขบ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความขัดแย้ง ได้แก่

- 4.2.1 การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- 4.2.2 การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ
- 4.2.3 การมีส่วนร่วมวางแผนแก้ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ คือ
 - (1) วิธีเผชิญหน้า
 - (2) วิธีหลีกเลี่ยง
 - (3) วิธีบังคับ

(4) วิธีไกล่เกลี่ย

(5) วิธีประนีประนอม

4.2.4 การมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล

4.3 ด้านผลผลิต (Product) และผลกระทบ (Impact) เป็นการศึกษาผลผลิตและผลกระทบของการบริหารความขัดแย้งจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านแหลมมะขบที่ปรากฏตามความต้องการของชุมชน ได้แก่

4.3.1 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชนบ้านแหลมมะขบ

(1) ปริมาณและกิจกรรมที่ชุมชนช่วยพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชนตามวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะที่แตกต่างกันไป

(2) ทักษะคติของชุมชนที่มีต่อผู้นำ / ผู้นำกลุ่มย่อย บุคคล องค์กร

4.3.2 ผลอื่น ๆ ต่อชุมชนบ้านแหลมมะขบ

(1) ประโยชน์ที่ได้จากการบริหารความขัดแย้ง

(2) ผลเสียที่ได้จากการบริหารความขัดแย้ง

(3) รางวัลดีดีเด่นของชุมชนจากความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลในแง่ของเวลา สถานที่ บุคคล เอกสาร สิ่งของ และเหตุการณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1 เวลา เวลาที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เวลาราชการปกติ เวลาเย็นหรือกลางคืน สำหรับการจัดเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มย่อย ประชากร ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนบ้านแหลมมะขบ และเวลาอื่น ๆ วันหยุดตามวันซัตฤกษ์ วันหยุดราชการ สำหรับการจัดเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่ต้องใช้เพื่อประกอบการวิจัยภาคสนาม

2 สถานที่ สถานที่ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ชุมชนบ้านแหลมมะขบ ที่ทำการผู้นำชุมชน ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน บ้านของผู้นำหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลศาลาเอนกประสงค์

3 บุคคล ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้รู้ (Key Informant) ในชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมะขบ (ส.อบต.) ประชากรในชุมชน นักเรียนในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชนบ้านแหลมมะขบ รวมทั้งเอกสารและสิ่งของที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4 เหตุการณ์ เหตุการณ์ที่รวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 4.1 การประชุมประจำเดือนของผู้นำชุมชน ของกลุ่มผู้นำต่าง ๆ
- 4.2 เหตุการณ์ดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้นำ/องค์การกับชุมชนตามปกติ
- 4.3 เหตุการณ์ดำเนินงานปกติของชุมชน เช่น การร่วมทำบุญต่าง ๆ ในชุมชน การทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ
- 4.4 เหตุการณ์พิเศษอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 6 เครื่องมือและวิธีการเก็บเครื่องมือ

1 คณะผู้วิจัยฝังตัวอยู่ในสนามวิจัย เพื่อ

- 1.1 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
- 1.2 การบันทึกการสังเกต
- 1.3 การบันทึกการสัมภาษณ์
- 1.4 แบบบันทึกประจำวันของผู้วิจัย
- 1.5 อุปกรณ์อื่น ๆ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง MP.3 / MP.4

2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
- 2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)
- 2.3 การใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ภาพถ่าย และบันทึกของผู้นำ

ในชุมชน

จากรายละเอียดขั้นตอนที่ 4 - 6 สรุปการวางแผนการเก็บข้อมูลได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ตัวแปรที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล				วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือ
		เวลา	สถานที่	บุคคล/เอกสาร/สิ่งของ	เหตุการณ์	
1. เพื่อศึกษาการบริหารความขัดแย้งในด้านปัจจัยตัวป้อน	-โครงสร้างของปัญหาและโครงสร้างของความขัดแย้ง	-เวลาเย็น -วันหยุดราชการ -เวลาเย็น	-ศาลา อเนกประสงค์ -บ้าน -ชุมชน -งานกิจกรรม -วัด	-ผู้นำท้องถิ่น -ผู้นำท้องที่ -ผู้นำองค์กร -คนในชุมชน	-จัดกิจกรรม -พัฒนาชุมชน -ประชุม	-สัมภาษณ์ -ค้นคว้าจากเอกสาร
2. เพื่อศึกษาการบริหารความขัดแย้งในด้านการระบอบการ	-การเข้ามาร่วมงานกับผู้นำ -ร่วมคิดตัดสินใจ -ร่วมแก้ความขัดแย้ง	-วันหยุดราชการ -เวลาเย็น -วันหยุดราชการ	-ศาลา อเนกประสงค์ -บ้าน -ชุมชน -งานกิจกรรม -วัด	-ผู้นำ -คนในชุมชน -กรรมการ กลุ่มต่าง ๆ	-ประชาพิจารณ์ -ประชุม -การเข้าร่วมกิจกรรม	-สัมภาษณ์ -ค้นคว้าจากเอกสาร
3. เพื่อศึกษาผลผลิต/ผลกระทบเกิดจากการบริหารจัดการความขัดแย้ง	ในลักษณะต่าง ๆ -องค์การ -ชุมชน -ผู้นำท้องถิ่น -ส.อบต. -คุ้มบ้าน -กลุ่มแม่บ้าน		-ศาลา อเนกประสงค์ -บ้าน -ชุมชน -งานกิจกรรม -วัด	-การแก้ไขความขัดแย้งด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ -ผลดี -ผลเสีย	-การเข้าร่วมกิจกรรม -การแก้ไขโครงสร้างของความขัดแย้ง	-สรุปภาพรวมโครงสร้างความขัดแย้ง

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนที่จะวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยกำหนดวิธีตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคล

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบเอกสารที่ใช้บันทึกข้อมูล

หลังจากตรวจสอบข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปโดยใช้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

2. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 เลือกphenomenaที่สำคัญ

2.2 สร้างข้อสรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลสร้างข้อสรุปนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนด้วยการบรรยายแบบศึกษาวิจัย ศึกษาเฉพาะกรณี (Case Studies) ของสนามวิจัยในการศึกษาการบริหารความขัดแย้งในชุมชนและปัจจัยในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านแหลมมะขบ

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยจะนำเสนอในลักษณะการใช้ข้อความบรรยายประกอบภาพ